

TỐC ĐỘ TĂNG NĂNG SUẤT CÁC NHÂN TỐ TỔNG HỢP CỦA CÔNG NGHIỆP VIỆT NAM GIAI ĐOẠN 1991-2003

PGS.TS. Tăng Văn Khiên

Để tính tốc độ tăng năng suất các nhân tố tổng hợp (viết tắt tiếng Anh là TFP), nếu theo phương pháp hàm sản xuất Cobb-Douglass cần có số liệu về 3 chỉ tiêu giá trị tăng thêm (đối với từng ngành) hoặc tổng sản phẩm quốc nội đối với toàn nền kinh tế quốc dân; vốn hoặc tài sản cố định và lao động liên tục nhiều năm. Tính theo phương pháp hạch toán thì số liệu về 3 chỉ tiêu trên không nhất thiết phải liên tục nhiều năm nhưng ngoài các chỉ tiêu đó còn phải có thêm số liệu về thu nhập của người lao động được hạch toán đầy đủ để tính các hệ số đóng góp của vốn (α) và hệ số đóng góp của lao động (β).

Tuy nhiên, cũng cần phải thấy rằng số liệu để tính toán tốc độ tăng TFP có đặc điểm riêng, giữa chỉ tiêu giá trị tài sản cố định và kết quả sản xuất có độ trễ thời gian (tăng thêm tài sản cố định phải sau một thời gian mới mang lại kết quả sản xuất), và trong đó hàng năm tài sản cố định lại tăng lên không đều đặn. Điều đó ảnh hưởng đáng kể đến kết quả tính toán tốc độ tăng TFP. Cho nên số liệu về tốc độ tăng TFP tính cho từng năm chỉ có tính chất bổ sung phục vụ cho phân tích sâu và nghiên cứu xu thế tăng giảm của tốc độ tăng TFP. Còn để đánh giá hiệu quả chung, phân tích chất lượng tăng trưởng tiến bộ khoa học công nghệ một cách khái quát và có tính chất chính thống thì phải là số liệu tính bình quân cho nhiều năm, và ít nhất cũng phải là 5 năm.

Số liệu về các chỉ tiêu giá trị tăng thêm, giá trị tài sản cố định và lao động phục vụ cho yêu cầu tính toán tốc độ tăng năng suất các nhân tố tổng hợp của công nghiệp từ năm 1990 đến năm 2003 đã được Vụ Thống kê Công nghiệp và Xây dựng phối hợp với Viện Khoa học Thống kê tiến hành khai thác, xử lý, loại trừ biến động giá và hệ thống lại từ nhiều năm nay. Từ số liệu đó tính được các tốc độ tăng của các chỉ tiêu tương ứng như cột 1, 2 và 3 bảng 1.

Về hệ số đóng góp của lao động (β) đã dựa theo số liệu về thu nhập của người lao động và giá trị tăng thêm theo giá hiện hành có trong bảng I/O năm 2000 của Tổng cục Thống kê để tính toán (tính hệ số β của công nghiệp cho năm 2000). Trên cơ sở hệ số β tính được cho năm 2000 và số liệu về thu nhập của người lao động và giá trị tăng thêm theo giá hiện hành của các năm từ 1991 đến 2003 có trong hệ thống số liệu thống kê công nghiệp, tiến hành tính toán, điều chỉnh và ước lượng các hệ số β cho tất cả các năm còn lại. Khi đã có β dễ dàng tính được các hệ số α tương ứng ($\alpha = 1 - \beta$). Số liệu về các hệ số α và β tính được có ở các cột 4 và 5 bảng 1.

Có được số liệu về tốc độ tăng của 3 chỉ tiêu giá trị tăng thêm, giá trị tài sản cố định, lao động và các hệ số α và β ta tiếp tục tính toán tốc độ tăng giá trị tăng thêm do tăng tài sản cố định và lao động và tốc độ tăng TFP như các cột 6, 7 và 8 của bảng 1.

BẢNG 1. TÍNH TOÁN TỐC ĐỘ TĂNG TFP CỦA CÔNG NGHIỆP VIỆT NAM

Năm	Tốc độ tăng (%)			Hệ số đóng góp		Tốc độ tăng GTTT do tăng (1)		Tốc độ tăng TFP ⁽²⁾
	Giá trị tăng thêm	TSCĐ	Lao động	Của TSCĐ	Của LĐ	TSCĐ đóng góp	LĐ đóng góp	
i	i_Y	i_K	i_L	α	β	αi_K	βi_L	i_{TFP}
A	1	2	3	4	5	6=4x2	7=5x3	8=1-(6+7)
1991	12,96	12,28	-0,13	0,550	0,450	6,75	-0,06	6,27
1992	17,61	10,61	-0,49	0,548	0,452	5,81	-0,22	12,01
1993	14,20	12,92	3,72	0,547	0,453	7,07	1,69	5,45
1994	13,20	15,17	2,22	0,532	0,468	8,07	1,04	4,09
1995	13,02	17,18	7,56	0,520	0,480	8,94	3,63	0,46
1996	13,49	18,29	2,95	0,531	0,469	9,71	1,38	2,39
1997	12,69	17,47	2,26	0,528	0,472	9,22	1,07	2,39
1998	9,73	13,35	3,99	0,524	0,476	7,00	1,90	0,83
1999	8,99	12,53	6,17	0,525	0,475	6,58	2,93	-0,53
2000	13,78	10,90	11,83	0,520	0,480	5,67	5,68	2,43
2001	16,72	15,83	11,39	0,517	0,483	8,19	5,50	3,03
2002	13,77	13,94	12,24	0,511	0,489	7,12	5,98	0,67
2003	13,44	12,91	11,38	0,511	0,489	6,60	5,56	1,28
B/q 91-03	13,33	14,08	5,68	0,528	0,472	7,44	2,68	3,21

Ghi chú:

(1) Tốc độ tăng giá trị tăng thêm do đóng góp của tài sản cố định (cột 6) bằng hệ số đóng góp của tài sản cố định (α) nhân với tốc độ tăng của tài sản cố định (i_K), và tốc độ tăng giá trị tăng thêm do đóng góp của lao động (cột 7) bằng hệ số đóng góp của lao động (β) nhân với tốc độ tăng của lao động (i_L)

(2) Tốc độ tăng năng suất các nhân tố tổng hợp (i_{TFP} - cột 8) được tính theo phương pháp hạch toán qua công thức $i_{TFP} = i_Y - (\alpha i_K + \beta i_L)$ với mối quan hệ của các cột trong bảng [cột 8 = 1-(6+7)]..

Với kết quả tính toán tốc độ tăng TFP cũng như tốc độ tăng giá trị tăng thêm do tăng tài sản cố định và tăng lao động của công nghiệp trên đây có thể tính toán mức độ ảnh hưởng của nó đối với tốc độ tăng giá trị tăng thêm của từng năm và bình quân giữa các năm giai đoạn 1991 - 2003 như bảng 2.

BẢNG 2. TỶ PHẦN ĐÓNG GÓP CỦA TỐC ĐỘ TĂNG CÁC NHÂN TỐ ĐẾN TỐC ĐỘ TĂNG GIÁ TRỊ TĂNG THÊM CỦA TOÀN CÔNG NGHIỆP

Năm	Tốc độ tăng GTTT	Tỷ phần đóng góp trong kết quả tăng lên của GTTT			
		Do tăng TSCĐ và LĐ			Tăng TFP
		Tổng số	Chia ra do		
			Tăng TSCĐ	Tăng LĐ	
A	1	2=3+4	3	4	5
1991	12,96	51,65	52,11	-0,46	48,35
1992	17,61	31,78	33,02	-1,25	68,22
1993	14,20	61,64	49,76	11,87	38,36
1994	13,20	69,03	61,16	7,88	30,97
1995	13,02	96,49	68,61	27,88	3,51
1996	13,49	82,27	72,00	10,27	17,73
1997	12,69	81,12	72,70	8,42	18,88
1998	9,73	91,43	71,92	19,50	8,57
1999	8,99	105,87	73,23	32,64	-5,87
2000	13,78	82,36	41,14	41,22	17,64
2001	16,72	81,87	48,97	32,90	18,13
2002	13,77	95,16	51,71	43,45	4,84
2003	13,44	90,48	49,09	41,40	9,52
B/q 91-03	13,33	75,90	55,77	20,12	24,10

Ghi chú: Cột 2 + cột 5 = 100

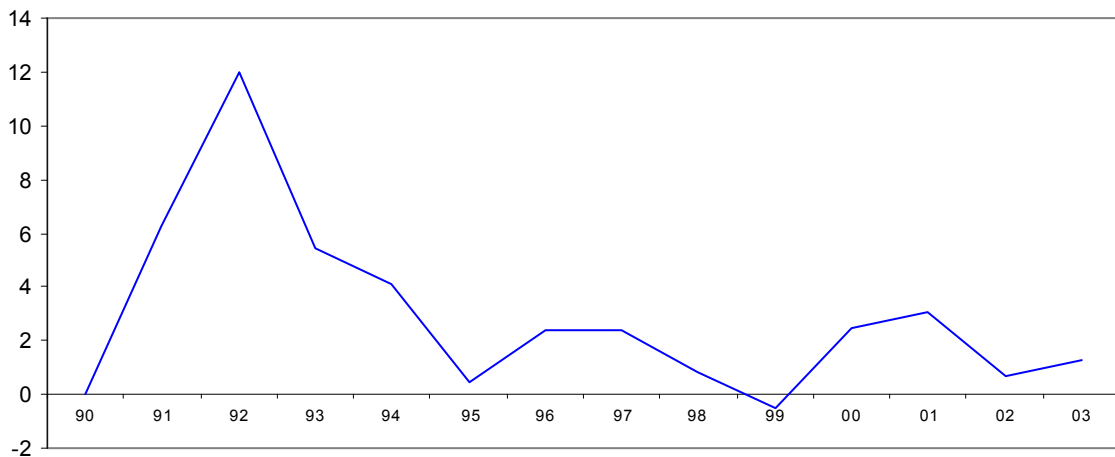
Cũng số liệu tính được về tốc độ tăng năng suất các nhân tố tổng hợp của toàn công nghiệp qua các năm ở bảng 1 có thể mô tả theo sơ đồ 1.

Qua số liệu tính toán được của các bảng 1 và 2 cũng như biểu diễn kết quả tính toán qua sơ đồ 1 về tốc độ tăng TFP của toàn công nghiệp Việt Nam từ 1991 đến 2003, ta nhận thấy:

Công nghiệp Việt Nam từ năm 1991 đến 2003 có tốc độ tăng năng suất các nhân

tố tổng hợp phần lớn các năm đều tăng (12 năm tăng và 1 năm giảm) song tăng không đều và tăng còn thấp. Năm 1992 tăng cao nhất (12,01%), tiếp đến năm 1991 (6,27%) và năm 1993 (5,45%), các năm 1995, 1998 và 2002 tăng ở mức dưới 1% (từ 0,46% đến 0,83%). Riêng năm 1999 tốc độ tăng TFP giảm 0,53%. Tuy nhiên TFP của công nghiệp xét theo cả thời kỳ dài thì tính bình quân chung giữa các năm thời kỳ 1991-2003 vẫn tăng (3,21%).

SƠ ĐỒ 1. BIỂU DIỄN TỐC ĐỘ TĂNG TFP CỦA TOÀN CÔNG NGHIỆP TỪ NĂM 1991 ĐẾN 2003

Xét theo xu thế tăng thì từ năm 1991-1997 năng suất các nhân tố tổng hợp tăng khá hơn. Đến năm 1998 giảm đi và đặc biệt thấp ở năm 1999, từ năm 2000-2003 năng suất các nhân tố tổng hợp bắt đầu tăng lên nhưng vẫn thấp hơn tốc độ tăng giai đoạn 1991-1997, và do vậy tốc độ tăng bình quân năm thời kỳ 1996-2003 thấp hơn mức bình quân chung cả thời kỳ 1991-2003 (1,62% so với 3,21%).

Xét về cơ cấu đóng góp đối với tốc độ tăng của giá trị tăng thêm ta thấy những năm từ 1991 đến 1997 (trừ 1995) tăng TFP đóng góp khá lớn (từ 17,73% đến 68,22%). Năm 1998 đến 1999 đóng góp ít hơn (riêng năm 1999 đóng góp “âm”). Và đến những năm 2000 trở đi tỷ lệ đóng góp có cao hơn nhưng vẫn kém những năm đầu.

Khi tính bình quân năm thời kỳ 1991-2003 của công nghiệp tăng do tăng năng suất các nhân tố tổng hợp có mức đóng góp 24,10%; đứng vị trí thứ hai sau mức đóng góp của tăng tài sản cố định (55,77%). Đứng ở vị trí cuối cùng là mức đóng góp của tăng lao động (20,12%) còn nếu tính bình quân năm thời kỳ từ 1996-2003 thì tăng TFP đóng góp ở mức dưới 15%.

Có thể nói rằng trong hơn chục năm qua sản xuất của công nghiệp Việt Nam có phần lớn các năm có tốc độ tăng GTT đạt trên 10%. Duy có 2 năm 1998 và 1999 chỉ tiêu này đạt 9,73% và 8,99% (do ảnh hưởng của cuộc khủng hoảng tài chính trong khu vực) và cũng chính là 2 năm có TFP thấp. Riêng năm 1999 năng suất các nhân tố tổng hợp giảm 0,53%. Trên cơ sở tính toán và phân tích tốc độ tăng TFP cho thấy tốc độ tăng trưởng về giá trị tăng thêm trên đây của công nghiệp chủ yếu vẫn là do mở rộng quy mô sản xuất bằng cách đầu tư thêm vốn tức là để làm tăng giá trị tài sản cố định. Tác động của các yếu tố đổi mới sản xuất, nâng cao trình độ khoa học công nghệ, hợp lý hoá sản xuất, nâng cao chất lượng lao động, v.v... (các nhân tố chất lượng) có làm tăng năng suất các nhân tố tổng hợp, tức là góp phần làm tăng giá trị tăng thêm, nhưng còn ở mức khiêm tốn. Điều đó cũng có nghĩa chất lượng tăng trưởng trong công nghiệp tuy đã có tiến bộ, song cũng còn nhiều hạn chế. Việc đầu tư trong sản xuất công nghiệp còn nặng về đầu tư theo chiều rộng hơn là chú ý đến đầu tư theo chiều sâu ■